

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaannpanosta sekä oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaannpanosta sekä oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 99/2026 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Johannes Koskenniemi, oikeusministeriö
- erityisasiantuntija Inka Grönqvist, Tuomioistuinvirasto
- hovioikeudenneuvos Teija Stanikić, Helsingin hovioikeus
- osastonjohtaja, käräjätuomari Mika Falck, Itä-Uudenmaan käräjäoikeus
- syyttäjälitarkastaja Karoliina Kontturi, Syyttäjälaitos
- pääsihteeri Niko Jakobsson, Suomen Asianajajat

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaannpanosta. Lailla saatettaisiin voimaan sääntely, jolla käräjäoikeudessa vastaanotettu suullinen todistelu tallennettaisiin ja otettaisiin vastaan muutoksenhaussa tallenteelta. Samassa yhteydessä tehtäisiin eräitä teknisiä ja selventäviä muutoksia oikeudenkäymiskaareen, ulosottokaareen ja maakaareen.

Ehdotettu voimaannpanolaki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.10.2026 ja muut ehdotetut lait mahdollisimman pian.

Valiokunnan mietintö LaVM 16/2026 vp

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä on kyse suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaantulosta (1. lakiehdotus). Lisäksi esityksessä ehdotetaan eräitä selkeytyksiä erityisesti määräaika- ja vireilletulosäännöksiin yleisten tuomioistuinten osalta (2.—4. lakiehdotus). Tarve jälkimmäisille muutoksille liittyy niin sanotussa Digi ensin -hankkeessa tehtyyn sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (jäljempänä myös asiointilaki) muutokseen, joka on tullut voimaan 14.4.2026 (211/2026, HE 124/2025 vp).

Hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina seuraavin huomioin.

Todistelun tallentamista ja vastaanottamista koskevan uudistuksen voimaantulo

Eduskunnan vuoden 2022 alussa hyväksymillä laeilla (96—101/2022) oikeudenkäyntimenettelyä yleisissä tuomioistuimissa on uudistettu siten, että käräjäoikeudet tekevät jatkossa vastaanottamastaan suullisesta todistelusta kuva- ja äänitallenteen, jolta todistelu lähtökohtaisesti otetaan vastaan muutoksenhakuasian käsittelyssä hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa (HE 133/2021 vp — LaVM 16/2021 vp). Lisäksi uudistuksella on muutettu myös joitakin oikeudenkäyntiasioiden valmistelua ja pääkäsittelyn toimittamista koskevia säännöksiä käsittelyn keskittämistavoitteen turvaamiseksi. Lakien voimaantulo jätettiin säädettäväksi erikseen lailla.

Uudistuksen tavoitteena on muun muassa parantaa muutoksenhaussa tapahtuvan näytön arvioinnin oikeellisuutta, tehostaa muutoksenhakumenettelyä sekä vähentää muutoksenhausta asianosaisille ja todistajille aiheutuvia kustannuksia ja muuta haittaa (HE 133/2021 vp, s. 17). Uudistusta koskevassa mietinnössään lakivaliokunta on pitänyt esitystä ja se tavoitteita perusteltuina (LaVM 16/2021 vp, s. 4).

Lakimuutosta koskevan hallituksen esityksen mukaan uuteen menettelyyn siirtyminen edellytti kuva- ja äänitallenteiden tekemiseen ja esittämiseen käytettävän videotallennusjärjestelmän suunnittelua ja rakentamista (HE 133/2021 vp, s. 90). Lakien voimaantulo voisi tapahtua vasta, kun videotallennusjärjestelmä on valmis käyttöönotettavaksi ja sen toimintavarmuudesta on voitu varmistua. Tavoitteeksi asetettiin, että lait tulisivat voimaan vuoden 2023 alusta. Esityksen perusteluista ilmi käyvin tavoin lakien voimaantulo on viivästynyt lähinnä tietojärjestelmien hankkimiseen liittyvistä syistä (HE 99/2026 vp, s. 4).

Käsitellessään nyt voimaantulavaa uudistusta eduskunta on lakivaliokunnan ehdotuksesta hyväksynyt lausuman (EV 214/2021 vp, lausuma 2), jonka mukaan eduskunta edellyttää, että ennen uudistuksen voimaantuloa tietojärjestelmien ja teknisten ratkaisujen tulee olla valmiina ja toimintavarmat. Lisäksi on huolehdittava tarvittavasta koulutuksesta ja muusta valmistautumisesta sekä uudistuksen edellyttämistä resursseista. Edellä mainituista seikoista on

Valiokunnan mietintö LaVM 16/2026 vp

annettava selvitys lakivaliokunnalle uudistuksen voimaantuloa koskevan hallituksen esityksen yhteydessä.

Lakivaliokunta toteaa, että edellä mainituista seikoista on esitetty selvitystä nyt käsiteltävässä voimaantuloa koskevassa hallituksen esityksessä sekä valiokunnan esityksen käsittelyn aikana saamissa Tuomioistuinviraston ja oikeusministeriön selvityksissä. Saadun selvityksen valossa tekniset ja muut uudistuksen voimaantulon edellyttämät valmiudet ja toimet tulisivat olemaan kunnossa siten, että uudistus voi tulla voimaan 1.10.2026.

Esityksessä ehdotetaan, että suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista koskevat säännökset tulevat voimaan 1.10.2026 ja että uusia oikeudenkäyntimenettelyä koskevia säännöksiä sovelletaan kaikissa vireillä olevissa ja vireille tulevissa asioissa heti lakien voimaantulon jälkeen lukuun ottamatta asioita, joissa on jo aloitettu pääkäsitely. Esityksessä ehdotetaan myös oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n 3 momentin muutosta, joka on jäänyt epähuomiossa tekemättä uudistuksen yhteydessä.

Edellä todetuista tavoin, hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää uudistuksen voimaantuloa tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena esityksessä ehdotetun mukaisesti siten, että todistelun tallentamista ja vastaanottamista koskevat säännökset tulevat voimaan 1.10.2026. Samoin valiokunta pitää perusteltuna oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n 3 momentin tarkistamista esityksessä tarkoitettuna tavoin.

Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan tilanteessa, jossa tapahtuisi jotain ennakoimatonta ja järjestelmä ei olisi valmis 1.10.2026, lait voivat silti tulla tuolloin voimaan. Saadun selvityksen mukaan pääkäsitelyt voidaan käräjäoikeudessa toimittaa, vaikka videotallennus ei olisi mahdollista. Jos kuva- ja äänitallenteen tekeminen ei ole mahdollista, nyt voimaantuvalla lailla 96/2022 muutetun oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan kuulustelun keskeinen sisältö on merkittävä pöytäkirjaan. Pöytäkirjattu kuulustelu on heti luettava ja pöytäkirjaan on merkittävä kuulusteltavan ilmoitus siitä, onko kuulustelun sisältö ymmärretty oikein. Hallituksen esityksessä on tältä osin todettu, että pääkäsitelyä ei tulisi keskeyttää tai peruuttaa, vaikka kuva- ja äänitallenteen tekeminen ei teknisistä syistä joskus onnistuisi, vaan tällöin tulisi menetellä 2 momentin mukaisesti (HE 133/2021 vp, s. 66). Siten videonin sijasta kuulustelun keskeinen sisältö voitaisiin kirjata pöytäkirjaan.

Saadun selvityksen mukaan siirtymäaikana on lisäksi otettava huomioon se mahdollisuus, että äänitallenne voitaisiin laatia, vaikka kuvatallenteen laatiminen olisi mahdotonta. Tällainen tilanne olisi luultavasti käsillä, jos jostakin syystä videotallennelaitteiston valmistuminen viivästyisi. Edellä mainitun oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan kuulustelusta tallennetaan vain ääni, jos se on anonyymin todistajan henkilöllisyyden salaamiseksi välttämätöntä tai jos siihen on muu erityisen painava syy. Saadun selvityksen mukaan mainittua lainkohtaa ei ole laadittu siirtymäaikaa silmällä pitäen, mutta ei ole estettä soveltaa sitä siirtymäaikana siten, että kuulustelusta tallennettaisiin vain ääni, jos kuvatallenteen laatiminen on teknisestä syystä mahdotonta. Voimaantuloain 2 §:n 2 momentin ja sen perustelujen perusteella kysymys hovioikeudessa noudatettavasta menettelystä ratkeaa sen mukaan, onko käräjäoikeudessa laadittu videotallenteita. Siten jos järjestelmä ei ole mahdollistanut videotallenteen laatimista käräjäoikeudessa, hovioikeus voi siirtymäaikana

Valiokunnan mietintö LaVM 16/2026 vp

menetellä samoin kuin nykytilassa. Näin ei ole tarpeen laatia voimaanpanolakiin erillistä siirtymäsäännöstä sitä tilannetta silmällä pitäen, että videotallennusjärjestelmän valmistuminen odottamattomasti viivästyy.

Edellä todetusta huolimatta valiokunta painottaa, että uudistuksen vaatimien teknisten ja muiden valmiuksien on erittäin tärkeää olla kunnossa 1.10.2026, jotta uutta sääntelyä voidaan soveltaa tarkoituksenmukaisella tavalla.

Todistelun tallentamista ja vastaanottamista koskevan uudistuksen seuranta

Käsitellessään nyt voimaanpantavaa uudistusta eduskunta on hyväksynyt lakivaliokunnan ehdotuksesta myös lausuman, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia sekä antaa asiasta lakivaliokunnalle selvityksen viimeistään viiden vuoden kuluessa uudistuksen voimaantulosta (LaVM 16/2021 vp, s. 12—13 ja 35, EV 214/2021 vp, lausuma 3.). Aiemmassa mietinnössään todetuin tavoin lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että kyseessä on varsin merkittävä uudistus. Valiokunta korostaa sääntelyn ja sen vaikutusten huolellisen seurannan tarvetta (LaVM 16/2021 vp, s. 12).

Nyt käsiteltävän, uudistuksen voimaanpanoa koskevan hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on nostettu esiin ehdotuksia nyt voimaanpantavan ja osin jo voimaan tulleen sääntelyn sisällöllisestä muuttamisesta. Ehdotukset ovat liittyneet videotallenteiden luovuttamiseen oikeudenkäyntiavustajille, oikeudenkäyntiavustajien turvatarkastuksiin sekä videotallenteiden säilytysaikaan. Turvatarkastuksiin, videotallenteiden luovuttamiseen ja videotallenteiden säilyttämisaikaan liittyviä seikkoja on käsitelty nyt voimaanpantavaa uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 133/2021 vp, esim. videotallenteiden luovuttamiseen osalta s. 84—86) ja sen eduskuntakäsittelyn yhteydessä (LaVM 16/2021 vp, s. 9—10, 16—17 ja 19—20).

Lakivaliokunta katsoo, että nyt käsiteltävän esityksen yhteydessä on perusteltua säätää esityksessä tarkoitettu tavoin lähtökohtaisesti vain jo aiemmin hyväksytyt uudistuksen osalta sen voimaanpanosta. Valiokunta katsoo kuitenkin olevan selvää, että muiden uudistuksen toimivuuteen liittyvien näkökohtien lisäksi uudistuksen seurannassa ja sitä koskevassa selvityksessä on syytä kiinnittää huomiota myös edellä mainittuihin lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa esiin nostettuihin seikkoihin.

Määräaika- ja vireilletulosäännösten selkeyttäminen

Hallituksen esityksellä on tarkoitus selkeyttää myös eräitä määräaika- ja vireilletulosäännöksiä. Esityksestä ilmi käyvin tavoin tarve oikeudenkäymiskaaren, ulosottokaaren ja maakaaren muuttamista koskeville 2.—4. lakiehdotuksille on syntynyt, kun sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettua lakia (asiointilaki, 13/2003) on muutettu 14.4.2026 voimaan tulleella lailla 211/2026 (HE 124/2025 vp).

Mainitussa Digi ensin -hankkeessa tehdyssä asiointilain muutoksessa on ollut kysymys kaikkia viranomaisia koskevasta uudistuksesta, jota on valmisteltu usean ministeriön yhteisessä

Valiokunnan mietintö LaVM 16/2026 vp

hankkeessa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan uudistuksen yhteydessä ei riittävästi huomioitu, miten asiointilakiin ehdotettu muutos suhtautuu säännöksiin, jotka koskevat valituksen ja kanteen vireilletuloa tuomioistuimessa. On syntynyt epäselvä oikeustila sen osalta, päättykö esimerkiksi sähköisen valituskirjelmän toimittamisen määräaika kello 16.15, kuten oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 12 §:n 2 momentissa säädetään, vai vasta vuorokauden vaihtuessa, kuten asiointilain 11 §:ssä säädetään.

Saadun selvityksen mukaan esityksen tarkoituksena ei ole muuttaa nykytilaa, vaan ainoastaan selventää sitä. Hovioikeuteen tehtävän valituksen osalta ehdotettu muutos tekee selväksi, että valituksen voi jättää sähköisesti määräajan viimeisenä päivänä klo 16.15. jälkeenkin (2. lakiehdotus, 25 luku, 12 §). Tämä on linjassa asiointilain muutoksen ja Digi ensin -hankkeen tavoitteiden kanssa. Asiallisesti vastaavat muutokset tehdään myös ulosottokaareen (3. lakiehdotus) ja maakaareen (4. lakiehdotus).

Kanteen osalta ehdotettu muutos tekee selväksi, että klo 16.15 jälkeen jätetty haastehakemus tulee vireille seuraavana arkipäivänä riippumatta siitä, onko se toimitettu sähköisesti (2. lakiehdotus, 5 luku, 1 §). Tämä on linjassa sen kanssa, mitä lakivaliokunta on lausunut rikosasioiden vireilletulosta (LaVL 9/2025 vp). Lisäksi vireilletuloajan päättyminen klo 16.15 on saadun selvityksen mukaan tärkeää siksi, että konkurssi- ja yrityssaneeraushakemuksen vireilletulo perustaa käräjäoikeudelle velvollisuuden merkitä asia kiireellisesti rekisteriin, mikä aiheuttaa vaikeuksia, jos hakemus voisi tulla vireille virka-ajan päättymisen jälkeen.

Edellä todetuin tavoin, hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää myös määräaika- ja vireilletulosäännösten selkeyttämistä perusteltuna esityksessä ehdotetuin tavoin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

2. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

17 luku. Todistelusta

55 §. Pykälässä säädetään todistelun vastaanottamisesta pääkäsittelyssä asianosaisen poissaolosta huolimatta. Pykälän 3 momentissa säädetään siitä, pitääkö asianosaisen poissa ollessa vastaanotettu todistelu ottaa uudelleen vastaan, kun pääkäsittelyä jatketaan lykkäyksen jälkeen asianosaisen ollessa saapuvilla. Esityksen mukaan pykälää muutetaan lisäämällä sen 3 momenttiin maininta, jonka mukaan suullinen todistelu voidaan ottaa tarpeellisilta osin uudelleen vastaan myös kuva- ja äänitallenteelta. Perusteluista ilmi käyvin tavoin muutos ei vaikuta siihen, milloin käräjäoikeuden tulisi ottaa asianosaisen poissa ollessa vastaanotettua suullista todistelua uudelleen vastaan pääkäsittelyssä. Tällaista suullista todistelua ei ole välttämätöntä ottaa pääkäsittelyssä kuva- ja äänitallenteelta uudelleen vastaan kokonaan, vaan riittävää on, että se otettaisiin vastaan tarpeellisilta osin (HE, s. 13).

Esityksen perustelujen mukaan ehdotettu muutos vastaa muutosta, joka tehtiin saman luvun 59 §:n 1 momenttiin videotallenneuudistuksen yhteydessä (HE 133/2021 vp, s. 64) ja joka koskee

Valiokunnan mietintö LaVM 16/2026 vp

sitä, millaista menettelyä on noudatettava, kun todistelua on otettu vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella. Muutos olisi voitu tehdä samassa yhteydessä, mutta se on jäänyt epähuomiosta tekemättä (HE, s. 13). Edellä yleisperusteluissa todetuista tavoista lakivaliokunta pitää esityksessä ehdotettua muutosta perusteltuna.

Esityksessä ehdotetun säännösmuutoksen käsittelyn yhteydessä valiokunnassa on noussut esiin kysymys siitä, voiko hovioikeus siirtymäaikana ottaa vastaan käräjäoikeudessa vastaan otetun todistelun tallenteelta osaksi ja kutsua pääkäsittelyn ulkopuolella kuullun henkilön tarvittaessa henkilökohtaisesti hovioikeuteen kuultavaksi.

Saamansa selvityksen perustella lakivaliokunta toteaa edellä todettuun liittyen selvyyden vuoksi seuraavaa.

Sovellettaessa ehdotettua pykälää voidaan tarvittaessa menetellä siten, että pääkäsittelyn ulkopuolella vastaan otettu suullinen todistelu, jota ei ole tallennettu, otetaan vastaan uudelleen, vaikka pääkäsittelyssä vastaan otettu suullinen todistelu otetaan vastaan tallenteelta.

Jatkossa on muissakin tilanteissa mahdollista, että osa suullisesta todistelusta otetaan hovioikeudessa vastaan tallenteelta ja osa uudelleen kuultavan läsnä ollen. Tällainen lähtökohta on hyväksytty uudistusta säädettäessä, sillä oikeudenkäymiskaaren 26 luvun 15 a §:n 1 momentin nojalla käräjäoikeudessa kuulusteltu henkilö voidaan kuulustella henkilökohtaisesti uudelleen hovioikeudessa, vaikka muu suullinen todistelu otettaisiin vastaan tallenteelta. Vastaavasti saman luvun 24 §:n 2 momentin mukaan käräjäoikeudessa tehdyttä kuva- ja äänitallenteelta vastaanotettava suullinen todistelu otetaan vastaan ennen muuta suullista todistelua. Lähtökohta siis on, että tämänkaltaisia tilanteita voi tulla. Tähän nojautuen nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä onkin todettu, ettei mikään sinänsä estä laatimasta ennen lakien voimaantuloa vain osasta kuulemisia videotallenne (HE, s. 12). Näin ollen on johdonmukaista, että nyt käsillä olevassa tilanteessakin voidaan näin menetellä. Tilanteet lienevät kuitenkin hyvin harvinaisia.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 99/2026 vp sisältyvät 1.—4. lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö LaVM 16/2026 vp

Helsingissä 9.6.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Jessi Jokelainen vas
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Anette Karlsson sd
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Jani Kokko sd
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto

Valiokunnan mietintö LaVM 16/2026 vp
Vastalause

Vastalause

Perustelut

Vastalauseessa katsomme, että ehdotettu sääntely oikeudenkäynnin kuvatallenteeseen tutustumisesta on tarpeettoman tiukka. Kuvatallenne tulisi voida luovuttaa oikeudenkäyntiasiamiehelle ja syyttäjälle ainakin silloin, kun oikeudenkäynti on ollut yleisölle avoin. Oikeudenkäyntiavustajia sitoo asianajosalaisuus.

Ehdotettu järjestely, jossa kuvatallenteeseen voi tutustua vain tuomioistuimessa, on suhteettoman raskas ja tehoton. Se aiheuttaa ylimääräistä vaivaa ja kustannuksia erityisesti laajoissa oikeudenkäynneissä.

Rajoitus on myös epäjohdonmukainen, koska tallenteen ääni voidaan pyynnöstä luovuttaa myös ulkopuoliselle. Suljetuin ovin käsiteltyjen asioiden ja arkaluonteisia tietoja sisältävien tallenteiden osalta tiukempi käytäntö voidaan kuitenkin säilyttää.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hyväksytään yksi lausuma(Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää hallituksen käynnistävän lainvalmistelun sen toteuttamiseksi, että oikeudenkäyntien kuva- ja äänitallenteet voidaan luovuttaa oikeudenkäyntiasiamiehelle ja syyttäjälle ainakin silloin, kun käsittelyä ei ole toimitettu suljettuna tai muu erityinen syy ei edellytä luovuttamisen rajoittamista.

Helsingissä 9.6.2026

Anette Karlsson sd
Juha Viitala sd
Pia Hiltunen sd
Jani Kokko sd
Jessi Jokelainen vas
Mari Holopainen vihr